

залишити непоміченою роль Організації Об'єднаних Націй. Ст. 89 Додаткового протоколу обмежується твердженням, що "в разі серйозних порушень Конвенцій або цього Протоколу" держави-учасниці "зобов'язуються вживати заходів як спільно, так і індивідуально, у співпраці з Організацією Об'єднаних Націй та відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй". Необхідно підкреслити, що і Генеральна Асамблея, і Рада Безпеки неодноразово ухвалювали резолюції, закликаючи сторони збройного конфлікту дотримуватися своїх зобов'язань, передбачених нормами, які стосуються захисту прав людини в умовах збройних конфліктів.

Відповідальність сторони в конфлікті за порушення Конвенцій або Протоколу передбачає відповідальність, якщо серйозні порушення дійсно мали місце, тобто що факти таких були належним чином встановлені. На жаль, щодо багатьох норм Протоколу встановити такі порушення дуже важко. Ст. 90 передбачає можливість створення "міжнародної комісії з встановлення фактів". Після створення Комісія компетентна розслідувати факти, що стосуються серйозних порушень Конвенцій або Протоколу, і "сприяти шляхом надання послуг відновленню поваги до Конвенцій і цього Протоколу".

В даний час діяльність Комісії в істотній мірі сприяє швидкому і своєчасному вирішенню суперечок, що виникають в результаті пред'явлення звинувачень в серйозних порушеннях Женевських Конвенцій і Додаткового протоколу до них, а також зниженню напруженості, супутньої таким звинуваченням.

Отже дотримання прав та свобод людини та громадянина є основою діяльності сучасного демократичного суспільства. Держави, які виступають сторонами збройного конфлікту повинні дотримуватися загальноприйнятих міжнародних норм, які будуть діяти в особливих умовах. Сторони повинні усвідомлювати відповідальність за порушення прав та свобод людини в умовах збройних конфліктів і вони можуть нести колективну відповідальність за всі дії, що здійснюються представниками, що входять до складу її збройних сил, або як індивідуальну відповідальність конкретних правопорушників.

Міжнародно-правові питання протидії терористичним актам

Іващенко В.О., начальник кафедри загальноправової та гуманітарної підготовки ФПФСП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, торгун, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1].

Справедливо звернув увагу В. Антипенко щодо необхідності розмежування понять «тероризм» та «терористичний акт». На думку автора, тероризм, у розумінні його як міжнародного злочину, представляє

собою триваюче в часі і за місцем протиборство із взаємним порушенням міжнародного права, коли хоча б одна із сторін в якості засобу впливу на противника використовує терористичні акти. При цьому застосування терористичних актів обумовлюється причинно-наслідковим зв'язком з неправомірними діями протилежної сторони. Терористичний акт – це разова злочинна акція, яка характеризується насильницькою сутністю дій, політичною мотивацією та визначенням цілей, наявністю фактору залякування, а також умислу на невинні жертви чи відповідні пошкодження матеріальних об'єктів [2, с. 114].

Події, що відбуваються останнім часом у сучасному світі, свідчать про дуже загрозливу, швидко прогресуючу модифікацію цього небезпечного злочину, вихід його на якісно новий рівень. Політичні, релігійні, етнічні та кримінальні угруповання майже щоденно здійснюють акти терору, про які постійно повідомляють засоби масової інформації. Науково-технічний прогрес надав злочинцям великий вибір засобів і можливостей вчинення терористичних актів. Тому виникла потреба у розробленні механізму боротьби з тероризмом, який зможе забезпечити надійний захист національної безпеки України.

Співпраця між державами у цьому напрямку розпочалася у 30-х роках ХХ століття. Так, у 1937 році була підписана Конвенція про запобігання і покарання тероризму. Цей документ (ст. 1) під тероризмом розумів злочинні діяння, спрямовані проти держави, мета чи характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб чи серед населення. До таких злочинних діянь віднесені акти проти життя, здоров'я і свободи голів держав; осіб, які користуються прерогативами голів держав, їх спадкоємців чи призначених наступників; чоловіка (дружини) названих осіб; осіб, які виконують громадські функції чи займають публічні посади, коли зазначені дії вчинені у зв'язку з їх функціями; а також знищення чи пошкодження публічного майна чи майна іншої держави; намір домогтися загибелі людського життя шляхом створення загальної небезпеки; факти виготовлення, придбання, зберігання чи постачання зброї, вибухових чи шкідливих речовин з метою вчинення цих злочинів.

У грудні 1973 р. ООН прийнято Конвенцію про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів. Цим документом міжнародними кримінальними злочинами визнані вбивство, викрадення чи інше посягання на особу або свободу осіб; насильницький напад на офіційне приміщення чи транспортний засіб такої особи, якщо напад може загрожувати його особистості чи свободі; погроза, замах чи співучасть у такому нападі.

Певне значення у запобіганні актів тероризму відіграла Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення 1991 року. Держави зобов'язалися маркувати пластичні вибухові речовини з метою їх виявлення у випадку використання при вчиненні терористичних актів. Протягом трьох років їх запаси мали бути знищені, використані чи приведені у непридатність. Військові і поліцейські запаси знищуються протягом 15 років.

Серед позитивних моментів міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом можна відмітити прийняття в 1994 році ООН Декларації про заходи з ліквідації міжнародного тероризму і доповнень до неї 1996 року.

Крім того, Генеральною Асамблеєю ООН 15 грудня 1997 року прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом. Вона засудила всі прояви, методи і практику тероризму.

Важливе значення у справі боротьби з тероризмом відіграє також Міжнародна конвенція про заборону фінансування тероризму, прийнята 19 грудня 1999 року. Стаття 2 документа встановлює, що будь-яка особа вчиняє злочин, якщо вона будь-якими методами, прямо чи опосередковано, незаконно та умисно надає кошти або здійснює їх збір з наміром, щоб вони використовувалися, або при усвідомленні того, що вони будуть використані, повністю чи частково, для вчинення:

- будь-якого діяння, визнаного злочином міжнародними документами;
- будь-якого іншого діяння, спрямованого на те, щоб позбавити життя цивільну або іншу особу, яка не бере активної участі у воєнних діях у ситуації збройного конфлікту, або заподіяти їй тяжке тілесне ушкодження, коли мета такого діяння в силу його характеру чи контексту полягає в тому, щоб залякати населення чи змусити уряд чи міжнародну організацію вчинити будь-яку дію або утриматися від неї.

Крім того, 13 квітня 2005 року прийнято Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму. За документом, особа вчиняє злочин, якщо вона незаконно і умисно володіє радіоактивним матеріалом або виготовляє пристрій чи володіє ним, використовує радіоактивний матеріал або пристрій, використовує або пошкоджує ядерний об'єкт таким чином, що відбуваються викиди або створюється загроза викиду радіоактивних матеріалів. Вказані дії вчиняються з наміром заподіяти смерть або серйозне каліцтво, нанести суттєву шкоду власності або довкіллю.

Зауважимо, що сучасний етап розвитку суспільства характеризується збільшенням кількості вчинених терористичних актів та різноманітності їх проявів. Треба звернути увагу, що геополітичне розташування України зумовлює не тільки наявність власних проявів злочинів терористичного характеру, але й їх імпорту з інших держав. Аналізуючи сучасний тероризм, В.О. Глушков зазначив, що складність проблеми поглиблюється тим, що на території України знаходяться межі трьох великих геополітичних просторів – Євразійського, Середньої Європи та Тюркського, а також тим, що міжконфесійний кордон співпадає з геополітичними кордонами України, а слов'янські етноси, які мешкають в Україні, знаходяться на різних ступенях свого розвитку, що обумовлює і їх різну системно-створюючу функцію – малороси, червонороси, русини, південнороси і новороси, наявністю інших етносів, які мають свої геополітичні інтереси. Особливу небезпеку для України представляють певні воєнізовані формування різних політичних та етнічних сил, діяльність яких спрямована на можливість використання терористичних методів для досягнення політичних цілей [3, с. 31-35].

Прозорість кордонів дозволяє терористам вільно переїжджати із однієї держави в іншу, налагоджувати контакти з представниками місцевих злочинних організацій, залучати їх до вчинення терористичних актів.

Отже, можна зробити висновок, що тероризм на даний час став глобальним явищем, тому протидіяти йому можна лише спільно, об'єднавши зусилля держав. Юридична наука та інші галузі наукового знання ще не виробили єдину концепцію у боротьбі з тероризмом, міжнародне співпраця у цьому напрямку ще малоефективна та нескоординована. Не дивлячись на велику кількість міжнародно-правових актів, спрямованих на боротьбу з тероризмом, на міжнародному рівні доцільно було б прийняти універсальний документ, який би скоординував діяльність міжнародної спільноти у цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України за станом на 10.01.05 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парламентське вид-во, 2005. – 24 с.
2. Антипенко В.Ф. Борьба с современным терроризмом: международно-правовые подходы. – К.: Национальная библиотека им. В.И. Вернадского; Издательство «ЮНОНА-М», 2002.
3. Глушков В.О. Політико-правові аспекти становлення боротьби з тероризмом в Україні // Український часопис прав людини. – 1996. – № 2. – С. 31-35.